

NEZNÁMÁ ANGLICKÁ BOHEMIKA Z RANÉHO NOVOVĚKU

Jan Kumpera

Následujícím příspěvkem bych rád informoval o některých anglických, nepublikovaných pozoruhodných dokumentech k českým dějinám raného novověku. Zde předložené informace jsem vytěžil za svého londýnského studijního pobytu v dubnu 1994 při studiu v centrálním britském archivu Public Record Office a v Britské knihovně (British Library). Proto bych rád v této souvislosti poděkoval za podporu nadaci Davida a Mary Ecclesových a za všestrannou pomoc při bádání paní Děvaně Pavlíkové z Britské knihovny a profesoru Burchellovi z londýnské univerzity. Velmi cenným vodítkem při průzkumu neobyčejně rozsáhlých londýnských fondů mně byla zejména studie Aleše Chalupy *Bohemica a slovacika v rukopisech Britské knihovny* (Časopis Národního muzea v Praze, řada Historie, ročník 150, 1981, č.1-2, s.72-81) a již klasická monografie Josefa Polišenského *Anglie a Bílá Hora* (Praha 1949).

1.Čtyři nepublikované relace a prameny k českému stavovskému povstání a třicetileté válce.

1.1. An Open Warrant. Povolení královské tajné rady vydané 5.března 1620 v Londýně siru Andrew Grayovi k verbování pluku k tažení do Čech. Public Record Office, Acts of Privy Council 1619-1621 - State Papers 81, vol.17, f.149.

Dobrovolníkům (voluntary soldiers) z řad poddaných Královské Výsosti (King Majesty's subjects) je povoleno bojovat v zahraničí (to imploy their time abroad) za zájmy krále zete (his Majesty's sonne in law) pod velením sira Andrew Graye (tento skotský šlechtic byl tehdy asi 30 let stár, později bojoval ve Francii i na straně rojalistů za anglické občanské války, + 1663).

1.2. Angličtí vyslanci v Praze sir Edward Conway a sir Richard Weston státnímu sekretáři Francisu Nauntonovi do Londýna, Praha 26.října 1620. Public Record Office, State Papers 81, vol.19, ff.162-163.

Jedna z posledních anglických relací z Prahy, napsaná do Londýna posly krále Jakuba, kteří dorazili k Fridrichovu pražskému dvoru v září 1620. Tato depeše přesvědčivě ukazuje váhavost "Zimního krále" i jeho neochotu bránit České království rozhodným způsobem. Conway (zkušený válečník z Nizozemí) a jeho druh Weston (londýnský obchodník) referují o tom, že Fridrich je připraven jednat o mír, neboť prý ve skutečnosti nikdy neusiloval o českou korunu a spokojí se proto s vládou ve Falci (the crown of Bohemia was never

sought by him, that he could very well have contented himself with the Palatinate - f.162a), ale nyní musí dbát své cti a pokusit se najít čestné východisko. Uvědomuje si však, že i když se vzdá koruny, válka v Čechách neskončí, protože evangelické stavy císaře nikdy nepřijmou jako svého panovníka (because these estates will never receive the Emperor - f.162b).

1.3. Relace o bitvě na Bílé hoře - dopis sira Francise Nethersola anglickému státnímu sekretáři sirovi Robertu Nauntonovi. Drážďany 16./26.11.1620. Public Record Office - State Papers 81, vol.19 (part 2), originál ff.188-193 (celkem 8 stran textu), 1.kopie ff.194-199.

Francis Nethersole (1587-1659), od srpna 1620 tajemník české královny Alžběty Stuartovny v Praze a agent Jakuba I. u jejího manžela Fridricha Falckého jako hlavy Unie, líčí - po svém útěku do Saska - bělohorskou porážku svému nadřízenému, siru Robertovi Nauntonovi (1563-1635), státnímu sekretáři a členovi tajné rady (Privy Council) Jakuba I. Vinu za porážku a následný zmatek připisuje částečně i Fridrichově neschopnosti a nezodpovědnosti (nepřítomnost v době bitvy). Upozorňuje i na fatální opoždění anglického "plzeňského" Grayova pluku táhnoucího ku Praze z Plzně ("Sir Andrew Gray with his Regiment of our Contrymen was come as far as Beraun with the canon of Pilsen.").

1.4. "Album amicorum" dvorní dámy české exilové královny Alžběty Stuartovny hraběnky Virginie Eleonory von Langenbrück z let 1623-28 (sepisovaný v Haagu na českém exilovém dvoře). British Library, sbírka Egerton 1864 (ff.1-43a).

Památník obsahuje vlastnoruční přípisy a dedikace Fridricha Falckého, jeho ženy Alžběty i jejich mladých synů Karla Ludvíka a Ruprechta a také celé řady osobností z okolí královské rodiny např. Mansfelda, Jindřicha Matyáše Thurna, Jana Albína Šlika, Adama Budovce, Michaela Slavaty, Jana z Michalovic ad. Kromě němčiny, angličtiny, francouzštiny, italštiny a latiny se tu objevují i české zápisky včetně veršiku paní Magdaleny Kateřiny Berkové, rozené Slavatové, z roku 1628: "Nebe země moře peklo, byť se na mne všecko wsteklo, neodolá nicz, nade mnou když jest vůle Boží se mnou" (f.13a).

2. Čechy očima anglických romantických cestovatelů 18. a počátku 19.století - tři zapomenutá bohemika z rukopisných sbírek British Library v Londýně.

2.1. Deníky z cest reverenda Richarda Pococka s historickými a politickými popisy zemí 1733-41, obsahující i popis soudobých Čech z ledna-února 1737. Rukopis je součástí rozsáhlého souboru Pococke's Travels v rukopisném

oddělení British Library, signatura Add. 22978-98 a nese označení Volume XIII. Kingdom of Bohemia (Svazek XIII., České království), signatura ADD 22992 (1-122 číslovaných stran autografu s vloženými dobovými mědirytinami s obrázky Prahy a Karlových Varů).

Anglikánský duchovní a cestovatel Richard Pococke (1704-65), rodák ze Southamptonu a absolvent Oxfordu, se zprvu usadil v irském Lismoru (1725) a v Irsku později také dožil jako biskup v Kilkenny. Mezitím - ve 30.-40.letech strávil mnoho let dobrodružným putováním po Egyptě, Blízkém východu a osmanském Balkánu. Procestoval také větší část Evropy a po návratu se věnoval systematickému poznávání Irska a Skotska, které vyústilo ještě za jeho života do knižního zpracování. Velkého úspěchu se však dočkal jeho objevitelský cestopis *A Description of the East* (Popis Východu), vydaný též ve francouzském, německém a holandském překladu. Avšak evropské zážitky zůstaly vesměs nevydány. A tak se do zapomnění propadl i pozoruhodný popis Českého království, svědčící o Pocockových uměleckých i přírodovědných zájmech a podávající zejména zajímavý a neobyčejně podrobný obraz barokní Prahy (např. detailní popis tehdy nových soch na Karlově mostě) i popisy dalších českých měst, zejména pak Karlových Varů a Chebu. Autor prokládá svůj romanticko-osvícenský cestopis řadou osobních úvah i historických vsuvek (o českých dějinách a jazyce, husitech, Valdštejnovi apod.). Vzhledem ke značnému rozsahu cestopisu je zatím autorem tohoto příspěvku připravována pouze výběrová edice.

2.2. Deníky z cest dr. Williama George Mattona z let 1799-1829, obsahující i zážitky z návštěvy Čech 1826 (26.-30.srpna). Manuskript Dr.W.G.Maton. Tours, 1799-1829, rukopisné oddělení British Library, signatura Add. 32.443 (ff.135-155).

Autor, William George Maton (1774-1835), rodák ze Salisbury a absolvent Oxfordu, od 1808 usazený v Londýně, byl ve své době významným botanikem a také lékařem britské královské rodiny (včetně princezny a budoucí královny Viktorie). Na svých četných cestách Evropou navštívil v srpnu 1826 také severní, západní a střední Čechy a své dojmy zpracoval ve svém cestovním itineráři. Jako romanticky založený přírodovědec a příležitostný básník byl zejména nadšen krásou české krajiny (Českosaské Švýcarsko, Krušnohoří, České středohoří), západočeskými lázněmi (Teplice, Karlovy Vary) a Prahou. Jeho nepublikovaný český cestopis vyjde v originálu i v českém překladu v Západočeském historickém sborníku (4) v edici autora této stati.

2.3. Deníky z cest Johna Josiase Arthure Boase z let 1824-65 s ilustracemi (J. J. A. Boas, Journals of Tours, British Library, Add. 35045-56050), obsahující dojmy z návštěvy Brna a Prahy 1855 (Volume VI., Add. 35050, ff. 198-205 s vlepenými ocelorytinami Prahy).

Anglický cestovatel a novinář J.J.A.Boas navštívil české země v srpnu 1855 na své cestě vlakem z Vídně do Drážďan. První noc strávil v Brně (22./23.8.), kde ho nadchly místní pamětihodnosti i krásná poloha (prettily situated Brunn), a poté dvakrát přenocoval v Praze (23.-25.8.), které ve svém itineráři věnoval největší pozornost: kromě popisu památek vložil do svého textu historické exkurzy o Husovi, českém stavovském povstání a pražských Židech.

The unknown English documents concerning the early modern Bohemia

1. Four unpublished reports about the Uprising of the Bohemian Estates 1618-20 and Thirty Years' War in Bohemia, kept in the London Public Record Office.
2. Bohemia in the eyes of English romantic travellers from the 18th and early 19th centuries - three forgotten manuscripts of the British Library in London.

This contribution presents results of the author's recent study sojourn in London archives and libraries. It brings a commented survey of some not published English official and unofficial reports, relating to the events of Thirty Years' War in Bohemia, among them a letter about the battle of White Mountain (November 8, 1620). The second part of this scholarly report brings some details on interesting English itineraries, describing the 18th and 19th century Bohemia.

English by the author

Die unbekanntenen Englischen Dokumente über frühneuzeitliches Böhmen

1. Vier Berichte über den Aufstand böhmischer Stände im Londonerarchiv Public Record Office.
2. Böhmen in den Augen englischer romantischen Reisenden aus dem 18. und Jahrhundert - drei vergessenen Manuskripte aus der British Library in London.

Dieser Beitrag stellt Ergebnisse eines kurzen Studienaufenthaltes in London vor. Es handelt sich um eine kommentierte Übersicht der offiziellen und unofiziellen, bisher in der tschechischen Geschichtsliteratur unbekanntenen englischen Berichte und Korrespondenz, die Verhältnisse in Böhmen am Anfang des dreißigjährigen Krieg schildern und illustrieren (einschließlich eines

Brief vom englischen Gesandten über die Schlacht am Weißen Berg). Der zweite Teil dieses Forschungsberichts bringt eine Information über drei englischen Reisebeschreibungen Böhmens aus dem 18. und 19. Jahrhundert, dessen Handschriften in der Britischen Bibliothek sich befinden.

Deutsch vom Verfasser